УДК 339.166
JEL O340

В. Вірченко, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ВІДНОСИН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню суб'єктного складу економічних відносин інтелектуальної власності. Проаналізовано особливості вітчизняного законодавства у контексті визначення суб'єктів права інтелектуальної власності та їх майнових і немайнових прав. Розглянуто підходи до класифікації суб'єктів відносин інтелектуальної власності. Запропоновано новий підхід до класифікації суб'єктів інтелектуальної власності в залежності від їх економічних функцій.

Ключові слова: *інтелектуальна власність; авторське право; промислова власність; суб'єкти відносин.*

Актуальність та постановка проблеми. Відносини власності складають базис будь-якої економічної системи, забезпечуючи можливість реалізації економічних інтересів власника в галузі суспільного виробництва, а також утворюючи механізм розподілу його результатів. Оскільки вітчизняна економіка характеризується інверсійним характером розвитку, у процесі економічних трансформацій відносини власності не знімаються й переводяться в базис економічної системи, а навпаки актуалізуються та перетворюються у важливий інструмент стимулювання соціально-економічного зростання. Крім того, зростання ролі нематеріальних потреб, а також розвиток інтелектуальної діяльності є невід'ємною складовою постіндустріальної цивілізації.

В умовах формування постіндустріального суспільства інтелектуальна діяльність є не лише сферою реалізації людського потенціалу, а й основоположним джерелом соціально-економічного прогресу нації. Об'єкти інтелектуальної власності використовуються у різних сферах господарської діяльності, забезпечують виробництво інноваційної продукції, сприяють розвитку сфери послуг та підвищенню рентабельності підприємницької діяльності. В останні десятиріччя за умов становлення постіндустріального суспільства відносини інтелектуальної власності перетворилися на важливу складову соціально-економічного базису суспільства, а об'єкти інтелектуальної власності отримали статус визначального фактору суспільного виробництва. Таким чином, актуальність дослідження відносин інтелектуальної власності визначається не лише інверсійним характером розвитку економіки України, а і специфі-

кою постіндустріального етапу цивілізаційного розвитку, що перетворює інтелектуальний капітал на основоположну структурну складову продуктивних сил будь-якого прогресивного суспільства.

Також слід відзначити, що відносини інтелектуальної власності є видом економічних відносин власності, і тому окремі тенденції їх розвитку повністю узгоджуються із сучасними закономірностями трансформації відносин власності. Мова йде, перш за все, про ускладнення та розщеплення відносин власності, що зумовлює збільшення кількості суб'єктів відносин власності та підвищення рівня трансакційних витрат в економіці. Зазначена тенденція отримала широке висвітлення у працях представників нової інституціональної теорії. Розщеплення відносин інтелектуальної власності вимагає їх ретельної специфікації та підвищення ефективності механізму їх нормативно-правового регулювання.

Нарешті, завдяки зростанню ролі інтелектуального капіталу в умовах формування основ постіндустріального суспільства, підвищується рідкісність та цінність об'єктів інтелектуальної власності, що утворюють нематеріальну основу інтелектуального капіталу. Ще на початку XIX ст. Д.Рікардо наголошував на визначальній ролі рідкісності економічних благ у процесі розвитку відносин власності. Це підвищує рентабельність незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, яка полегшується завдяки їх нематеріальній природі, і, відповідно, формує необхідність чіткого визначення суб'єктів інтелектуальної власності та закріплення за ними правочинностей.

Таким чином, аналіз суб'єктного складу відносин інтелектуальної власності є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє належним чином скоригувати сучасну систему нормативного-правового та державного регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні. Крім того, це дозволяє розкрити специфіку відносин інтелектуальної власності, а також ретельно дослідити їх структуру.

Розробленість теми. Зміст, особливості, принципи та основні інститути інтелектуальної власності були широко висвітлені у економічній та юридичній літературі. Належне місце в розробці даної наукової тематики займають праці Базилевича В.Д., Корецького В.І., Дроб'язко В.С., Орлюк О.П., Підоприори О.А. та інших. Водночас, питання, пов'язані із дослідженням особливостей суб'єктного складу відносин інтелектуальної власності в Україні із врахування змін у чинному законодавстві, на наш погляд, вивчені недостатньо.

Мета даної статті полягає у дослідженні суб'єктного складу відносин інтелектуальної власності, аналізі підходів до класифікації суб'єктів інтелектуальної власності, а також вивченні структури майнових та немайнових виключних прав, які у відповідності із чинним законодавством України закріпленні за окремими групами учасників відносин інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. На початку XXI ст., коли сфера нематеріального виробництва починає переважати матеріальне виробництво за внеском до ВВП, а частка інтелектуального капіталу у структура активів підприємств невпинно зростає, інтелектуальна діяльність отримала значний стимул до розвитку, а разом із нею суттєво розширилася номенклатура об'єктів інтелектуальної власності. Активний розвиток відносин інтелектуальної власності зумовлює залучення до участі у них все більшої кількості економічних суб'єктів. Тому необхідність чіткого окреслення кола учасників відносин інтелектуальної власності не втрачає актуальності, а перетворюється в сучасних умовах на важливе питання економічної науки.

На нашу думку, суб'єкти інтелектуальної власності – це фізичні та юридичні особи, які прямо або опосередковано приймають участь у процесі привласнення результатів інтелектуальної діяльності та їх комерціалізації, а також наділяються відповідними правами та повноваження в рамках цивільно-правових відносин інтелектуальної власності. За роллю у відносинах інтелектуальної власності усіх суб'єктів можна розділити на чотири групи: 1. Суб'єкти, що першопочатково наділяються правами інтелектуальної власності завдяки безпосередній участі у створенні об'єкту інтелектуальної власності (перш за все це стосується об'єктів авторського права, суміжних прав, промислової власності); 2. Суб'єкти, що першопочатково наділяються правами інтелектуальної власності унаслідок проходження процедури реєстрації та отримання відповідного свідоцтва (це стосується засобів індивідуалізації, які зазвичай реєструються на юридичних осіб і у прямому сенсі не є результатом інтелектуальної діяльності); 3. Суб'єкти, що набувають прав інтелектуальної власності в результаті їх передачі на умовах договору або переходу прав у результаті успадкування; 4. Суб'єкти, що представляють інтереси суб'єктів двох перших груп виконуючи посередницькі функції або виступаючи у ролі довірених осіб; 5. Державні установи та самоврядні організації, що регулюють відносини інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що досить поширеним у науковій літературі є поділ усіх суб'єктів інтелектуальної власності на первинних та вторинних в залежності від підстави набуття ними права інтелектуальної власності [2, с.13]. До первинних суб'єктів відносять авторів творів науки, літератури і мистецтва, виконавців, виробників фонограм, відеограм, програм мовлення, винахідників, авторів промислових зразків, корисних моделей, компонувань інтегральних мікросхем, сортів рослин, порід тварин. До похідних суб'єктів відносять правонаступників та спадкоємців, які набувають прав інтелектуальної власності на підставі договору або в силу закону. На наш погляд, дана класифікація не позбавлена недоліків, адже грунтується на припущенні, що суб'єктами відносин інтелектуальної власності є лише власники відповідних майнових та немайнових виключних прав. Даний підхід до розуміння суб'єктного складу відносин інтелектуальної власності грунтується на нормах вітчизняного законодавства. Водночас, на нашу думку, даний підхід звужує коло учасників відносин інтелектуальної власності і не враховує суб'єктів, що виконують регулюючі та посередницькі функції на ринку інтелектуальної власності. Крім того, ґрунтуючись на даному вище визначенні первинних суб'єктів інтелектуальної власності, до них не можна віднести власників прав на засоби індивідуалізації, до яких поняття "автор" не може бути застосовано в силу специфіки самих засобів індивідуалізації.

Водночас, запропонована нами класифікація суб'єктів інтелектуальної власності на 5 груп охоплює усіх учасників відносин інтелектуальної власності. Крім того, первинні суб'єкти права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації виділені в окрему групу, що враховує специфіку товарних знаків, географічних позначень та фірмових найменувань як засобів індивідуалізації, що зменшують невизначеність, виконують інформаційну функцію та в прямому розумінні не належать до результатів інтелектуальної діяльності, оскільки їх вартість визначається не творчим внеском, мистецьким або технічним рівнем твору, а діловою репутацією підприємства або регіону.

Поряд із розглянутими вище підходами до класифікації важливо звернути увагу на поділ суб'єктів відносин інтелектуальної власності за їх економічними функціями. На нашу думку, у цьому контексті слід виокремити три групи учасників відносин інтелектуальної власності: 1. Інституційні суб'єкти, що приймають безпосередню участь у створенні об'єктів інтелектуальної власності (об'єктів авторського права, суміжних прав, промис-

лової власності) або здійснюють первинну реєстрацію прав інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації. Зазначені суб'єкти створюють об'єкт відносин інтелектуальної власності, конституюючи ринок інтелектуальної власності і утворюючи інституційну основу існування відносин інтелектуальної власності. 2. Економічно активні суб'єкти, що безпосередньо приймають участь у комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, тобто здійснюють їх впровадження у господарський оборот з метою отримання прибутку. До даної групи переважно належать юридичні особи, що перетворюють об'єкти інтелектуальної власності на інтелектуальний капітал, який приймає участь у суспільному виробництві і забезпечує отримання прибутку. Економічно активні суб'єкти приймають на себе ризики комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, забезпечують виробничий процес із використанням об'єктів інтелектуальної власності, створюють інноваційну продукцію та забезпечують перерозподіл частини прибутку на користь інституційних суб'єктів, стимулюючи їх у такий спосіб до подальшої інтелектуальної діяльності. 3. Фінансові інститути, що здійснюють мобілізацію фінансових ресурсів відокремлених дрібних власників капіталу та їх трансформацію у інвестиції в інтелектуальний капітал, створюючи у такий спосіб матеріальний базис для комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Опосередковуючи взаємодії економічних агентів і забезпечуючи рух фінансових ресурсів, фінансові інститути здійснюють акумуляцію вільних фінансових ресурсів відокремлених власників капіталу шляхом емісії та продажу власних фінансових активів, а потім інвестують їх від свого імені у фінансові інструменти, емітовані економічно активними суб'єктами відносин інтелектуальної власності. Слід зазначити, що в сучасних умовах роль фінансових інститутів на ринку інтелектуальної власності є визначальною, адже значна частина проектів з комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності характеризується високою ризикованістю, а підприємства, що займаються інтелектуальною діяльністю постійно відчувають дефіцит власних коштів. Тому фінансові інститути, в рамках відносин інтелектуальної власності утворюють фінансовий механізм комерціалізації результатів інтелектуальної власності, прискорюючи господарський кругообіг інтелектуального капіталу і забезпечуючи передумови для якомога швидшої трансформації інтелектуального продукту у потік доходів від господарської діяльності.

Відповідно до ст. 421. Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) суб'єктами права інтелектуальної власності є творець (творці) об'єкта ін-

телектуальної власності та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності. Згідно з ст. 423 ЦКУ особистими немайновими правами інтелектуальної власності вважаються: право на визнання людини творцем об'єкта інтелектуальної власності; право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта інтелектуальної власності [4]. У науковій літературі додатково також виокремлюють право на оприлюднення об'єкта інтелектуальної власності, а також право на недоторканість твору. Особисті немайнові права інтелектуальної власності належать виключно творцеві об'єкта інтелектуальної власності, не залежать від майнових прав інтелектуальної власності, не обмежуються у часі та просторі та не можуть відчужуватися (передаватися), за винятками, встановленими законом.

До майнових прав інтелектуальної власності належать: право на використання об'єкта інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання. Майнові права інтелектуальної власності обмежуються у часі за у певних випадках – у просторі, можуть відчужуватися (передаватися відповідно до закону бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань.

Творець об'єкта інтелектуальної власності – це фізична особа, що створила його власною інтелектуальною діяльністю. Творцем може бути громадянин України, громадянин нашої країни або особа без громадянства незалежно від віку та цивільної дієздатності. Тобто визнаною творцем об'єкта інтелектуальної власності може бути частково дієздатна або обмежено дієздатна фізична особа. При цьому здатність реалізувати майнові права інтелектуальної власності залежить від ступеню дієздатності творця. Цивільну дієздатність має особа, що усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільною дієздатністю є здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність за їх невиконання.

Фізична особа, що не досягла 14 років, володіє частковою дієздатністю. Вона має право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини (які задовольняють побутові потреби особи, відповідають її фізичному і со-

ціальному розвитку, а також стосуються предмета, який має невисоку вартість); здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної діяльності. Особи у віці від 14 до 18 років володіють неповною дієздатністю. Вони наділяються правом вчиняти дрібні побутові правочини, самостійно розпоряджатися своїм заробітком, самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної діяльності, бути учасником юридичних осіб. Інші правочини можуть вчинятися особами із неповною дієздатністю лише за згодою батьків або піклувальника.

Повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла 18 років. У разі реєстрації шлюбу особи, яка не досягла 18 років, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу. Крім того, повна цивільна дієздатність може бути надана особі, яка досягла 16 років і працює за трудовим договором, або неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. При цьому, надання повної цивільної дієздатності провадиться за рішенням органу опіки та піклування за заявою особи за письмовою згодою батьків або піклувальника.

Суд може обмежити цивільну дієздатність особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними; якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, азартними іграми і тим ставить себе у скрутне матеріальне становище. Над особою з обмеженою дієздатністю встановлюється піклування. Зазначена особа зберігає право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної діяльності. Інші правочини можуть вчинятися лише за згодою піклувальника. Над недієздатною особою також встановлюється опіка. При цьому особа не має права вчиняти будь-які правочини. За неї і від її імені їх може вчиняти опікун. Слід зазначити, що навіть недієздатні особи, зберігають право здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної діяльності.

Таким чином, первинним суб'єктом відносин інтелектуальної власності щодо об'єктів авторського права та промислової власності виступає творець, тобто фізична особа, що особисто здійснює свої немайнові права, а також реалізує майнові права самостійно або опосередковано через піклувальника чи батьків. Водночас, первинними суб'єктами відносин інтелектуальної власності щодо засобів індивідуалізації та об'єктів суміжних прав можуть виступати як фізичні так і юридичні особи.

Особливим суб'єктом інтелектуальної власності у випадку службових творів або службових об'єктів промислової власності є працедавець. Відповідно до ст.429 ЦКУ особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт [4]. Майнові права на зазначений об'єкт належать спільно працівникові та працедавцю (юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює), якщо інше не встановлено договором. Таким чином, первинним суб'єктом права інтелектуальної власності щодо службового твору є як фізична особа (працівник), так і юридична особа (працедавець). Згідно зі ст. 430 ЦКУ ідентичний розподіл прав між часниками відносин інтелектуальної власності здійснюється і щодо об'єктів створених на замовлення. Таким чином, до складу первинних суб'єктів права інтелектуальної власності на об'єкт створений на замовлення відноситься як фізична особа (виконавець), так і юридична або фізична особа (замовник). При цьому, у випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть належати замовнику.

У випадку співавторства до складу первинних суб'єктів відносин інтелектуальної власності може бути віднесено кілька фізичних осіб, які своєю спільною інтелектуальною діяльністю створили відповідний об'єкт власності. При цьому, право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати самостійне значення (частина твору має самостійне значення, якщо може бути використана незалежно від інших частин твору). Відносини між співавторами можуть бути визначені договором, у випадку відсутності якого право на твір має здійснюватися співавторами спільно.

Слід зазначити, що у відповідності із вітчизняним законодавством, суб'єктом інтелектуальної власності може стати держава на основі успадкування як за законом, так і за заповітом, а також на підставі дарування або безоплатної передачі первинним суб'єктом інтелектуальної власності своїх прав державі. Далі ми ретельно проаналізуємо суб'єктний склад відносин інтелектуальної власності щодо різних результатів інтелектуальної діяльності.

У відповідності до Закону України "Про авторське право і суміжні права" первинним суб'єктом авторського права є автор твору – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір [3]. За відсутності до-

казів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору. При цьому, авторське право виникає з моменту створення твору, а для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору, спеціальне його оформлення або виконання інших формальностей. Щодо складених та похідних творів первинними суб'єктами є упорядники, перекладачі, автори адаптації та анотацій тощо. Упоряднику складеного твору належить авторське право на здійснений підбір і розташування творів, що є результатом творчої праці. Упорядник користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору. Автору похідного твору належить авторське право на здійснений переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку твору. При цьому, автор похідного твору користується авторським правом на переклад, адаптацію або аранжування за умови дотримання прав автора, твір якого зазнав переробки.

Згідно зі ст. 37 Закону України "Про авторське право і суміжні права" первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення [3]. Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми, оприлюднення передачі мовлення. Виникнення і здійснення суміжних прав не вимагає здійснення реєстрації або виконання будь-яких формальностей. За відсутності доказів іншого, власником суміжних прав вважаються особа, ім'я якої зазначено на фонограмі, відеограмі та їх примірниках. При цьому, виробником фонограми та відеограми можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Виробником передач мовлення може бути лише юридична особа, що має ліцензію на даний вид діяльності.

Відповідно до ст. 463 ЦКУ первинним суб'єктом права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок є винахідник або автор промислового зразка, тобто фізичні особи, інтелектуальною, творчою діяльністю яких створено відповідний об'єкт промислової власності [4]. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель або промисловий зразок виникають з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Свідченням державної реєстрації є патент, а обсяг правової охорони визначається формулою винаходу (корисної моделі) або сукупністю суттєвих ознак промислового зразка. Слід

зазначити, що основною умовою реєстрації прав на об'єкти промислової власності є їх відповідність умовам патентоздатності. Наприклад, для винаходу – це новизна, винахідницький рівень та промислова придатність. Також, слід враховувати, що патент за бажанням автора (заявника) може бути видано на ім'я особи (юридичної або фізичної), на користь якої автор поступається своїми виключними правами.

Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності на компонування інтегральних мікросхем визнається автор, тобто фізична особа, що створила зазначений об'єкт своєю творчою працею. Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми виникають з дати, наступної за датою їх державної реєстрації за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Свідченням державної реєстрації є свідоцтво, а обсяг правової охорони визначається формулою винаходу (корисної моделі) або сукупністю суттєвих ознак промислового зразка. Умовою реєстрації компонування інтегральної мікросхеми є його оригінальність, а обсяг правової охорони визначається зображенням компонування на матеріальному носії.

Згідно зі ст. 493 ЦКУ первинними суб'єктами права інтелектуальної власності на товарний знак можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Майнові права інтелектуальної власності на товарний знак виникають з дати, наступної за датою їх державної реєстрації. Набуття права власності на товарний знак засвідчується свідоцтвом. Обсяг правової охорони при цьому визначається наведеним у свідоцтві зображенням знаку та переліком товарів щодо яких він використовується. Важливо врахувати, що набуття права інтелектуальної власності на загальновідомий товарний знак не вимагає реєстрації. Правова охорона надається знакам, які не суперечать публічному порядку, принципам гуманності і моралі, а також мають розрізнювальну здатність.

Згідно зі ст. 159 Господарського кодексу України первинними суб'єктами права на комерційне (фірмове) найменування є фізичні та юридичні особи суб'єкти підприємницької діяльності [5]. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування виникають з моменту першого його використання та охороняються без обов'язкової реєстрації чи виконання будь-яких формальностей, навіть за умови, що комерційне найменування є частиною товарного знаку. Правова охорона надається комерційним найменуванням, які мають розрізнювальну здатність та не вводять в оману споживачів. Права на комерційне найменування

вання можуть відчужуватися лише разом з цілісним майновим комплексом суб'єкта господарювання, якому воно належить.

Відповідно до ст. 9 Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товарів" первинними суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення фізичні та юридичні особи суб'єкти підприємницької діяльності, які в заявленому географічному місці виробляють товар, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем; а також асоціації споживачів та установи, що мають безпосереднє відношення до виробництва відповідної продукції [6]. Майнові права на просте географічне зазначення виникають з моменту його використання, а на кваліфіковане географічне зазначення – з дати, наступної за датою його державної реєстрації. Правова охорона надається кваліфікованим географічним зазначенням, які: мають розрізнювальну здатність; не вводять в оману споживачів; не суперечать публічному порядку, принципам гуманності та моралі; є назвою географічного місця, з якого товар походить; вживаються як назва товару або складова назви. При цьому, у географічному місці повинні бути наявні характерні умови, що надають товару певних особливих якостей, а сам товар або його основна складова мають вироблятися у відповідному географічному місці. Обсяг правової охорони визначається зафіксованими у свідоцтві про державну реєстрацію характеристиками товару та межами географічного місця. Права на географічне зазначення можуть передаватися лише разом з цілісним майновим комплексом суб'єкта господарювання, якому воно належить.

Важливе місце серед результатів інтелектуальної діяльності займають нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Первинним суб'єктом права на наукове відкриття є його автор, фізична особа, що своєю інтелектуальною працею встановила невідомі раніше, але об'єктивно існуючі закономірності, властивості або явища матеріального світу. Законом захищаються лише немайнові права автора відкриття. Право на наукове відкриття може засвідчуватися дипломом, виникає з моменту здійснення відкриття і не вимагає виконання будь-яких формальностей. Первинними суб'єктами права на раціоналізаторську пропозицію згідно зі ст. 483 ЦКУ визнаються автор (фізична особа) та юридична особа, якій ця пропозиція подана. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначається її описом, а також кресленнями, якщо вони подані. На жаль, вітчизняне законодавство належним чином не врегу-

льовує питання моменту виникнення права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

До складу первинних суб'єктів права на сорти рослин та породи тварин відносять авторів – фізичних осіб, що створили їх своєю інтелектуальною діяльністю. Майнові права інтелектуальної власності на сорти рослин або породи тварин засвідчуються патентом і виникають з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав. Слід зазначити, що право на поширення сорту рослин або породи тварин додатково має бути засвідчене державною реєстрацією. Умовами реєстрації прав на сорти рослин або породи тварин є їх новизна та стійкість (для порід тварин – чистота). Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності на комерційну таємницю є фізична або юридична особа суб'єкт підприємницької діяльності, яка визначила законно належну їй секретну та комерційну цінну інформацію як комерційну таємницю і здійснила заходи щодо збереження її секретності [1, с.178]. Майнові права на комерційну таємницю виникають з моменту визнання суб'єктом інформації секретною та комерційно цінною та охороняються без обов'язкової реєстрації чи виконання будь-яких формальностей.

Висновки. Підсумовуючи дослідження слід зазначити, що вітчизняне законодавство досить детально регламентує суб'єктний склад відносин інтелектуальної власності, норми права інтелектуальної власності України визначають особисті немайнові та виключні майнові права як суб'єктів, що першопочатково наділяються правами інтелектуальної власності завдяки безпосередній участі у створенні об'єкту інтелектуальної власності, так і суб'єктів, що набувають прав інтелектуальної власності в результаті їх передачі на умовах договору або переходу прав у результаті успадкування. Наслідком цього стало поширення у вітчизняній науковій літературі підходу до класифікації суб'єктів інтелектуальної власності на первинних та похідних в залежності від підстави набуття ними права інтелектуальної власності. У результаті здійсненого дослідження нами було запропоновано два нових підходи до класифікації суб'єктів відносин інтелектуальної власності, що, у порівнянні з розглянутим вище підходом, дозволяють максимально охопити усіх учасників відносин інтелектуальної власності, врахувати їх економічні функції, а також привернути увагу до суб'єктів, які виконують регулюючі та посередницькі функції на ринку інтелектуальної власності.

Актуальність і гострота проблеми ефективного інституційного регулювання відносин інтелектуальної власності та зниження трансакційних витрат в умовах становлення постіндустріального суспільства свідчить про об'єктивну необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічного базису дослідження економічної природи та структури інтелектуальної власності. Перш за все, аналізу потребують функції посередників на ринку інтелектуальної власності, а також фінансовий механізм впровадження результатів інтелектуальної діяльності у господарський оборот.

Література:

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник [текст] / В.Д. Базилевич. – 2 вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 431 с.

2. Мироненко Н. Поняття суб'єктів права інтелектуальної власності та критерії їх класифікації / Н. Мироненко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – №2 – 2009. – С.11–24

3. Закон України "Про авторське право і суміжні права" [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12. – Назва з екрана.

4. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15. – Назва з екрана.

5. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15. – Назва з екрана.

6. Закон України "Про охорону прав на зазначення походження товарів" [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/752-14. – Назва з екрана.

References:

1. Bazylevych V.D. Intelektual'na vlasnist': pidruchnyk [tekst] / V.D. Bazylevych. – 2 vyd., ster. – K.: Znannya, 2008. – 431 c.

2. Myronenko N. Ponyattya sub"yektiv prava intelektual'noyi vlasnosti ta kryteriyi yikh klasyfikatsiyi / N. Myronenko // Teoriya i praktyka intelektual'noyi vlasnosti. – №2 – 2009. – S.11-24

3. Zakon Ukrayiny "Pro avtors'ke pravo i sumizhni prava" [Elektronnyy resurs] // Verkhovna Rada Ukrayiny: [sayt]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12. – Nazva z ekrana.

4. Tsyvil'nyy Kodeks Ukrayiny [Elektronnyy resurs] // Verkhovna Rada Ukrayiny: [sayt]. – Rezhym dostupu: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15. – Nazva z ekrana.

5. Hospodars'kyy Kodeks Ukrayiny [Elektronnyy resurs] // Verkhovna Rada Ukrayiny: [sayt]. – Rezhym dostupu: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15. – Nazva z ekrana.

6. Zakon Ukrayiny "Pro okhoronu prav na zaznachennya pokhodzhennya tovariv" [Elektronnyy resurs] // Verkhovna Rada Ukrayiny: [sayt]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/752-14. – Nazva z ekrana.

Надійшла до редколегії 27.02.14

Вирченко В.В., канд. экон. наук, доц.
КНУ имени Тараса Шевченко

СУБЪЕКТНЫЙ СОСТАВ ОТНОШЕНИЙ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Статья посвящена исследованию субъектного состава экономических отношений интеллектуальной собственности. Проанализированы особенности отечественного законодательства в контексте определения субъектов права интеллектуальной собственности и их имущественных и неимущественных прав. Рассмотрены подходы к классификации субъектов интеллектуальной собственности. Предложен новый подход к классификации субъектов интеллектуальной собственности в зависимости от их экономических функций.

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность; авторское право; промышленная собственность; субъекты отношений.*

V. Virchenko, PhD, associate professor,
Taras Shevchenko National university of Kyiv

SUBJECT COMPOSITION OF INTELLECTUAL PROPERTY RELATIONS

Article is devoted to analysis of the subject composition of economic relations of intellectual property. Peculiarities of Ukrainian legislation in the context of determination of party to intellectual property relations and their property and non-property right are analyzed. Basic approaches to classification of party to intellectual property relations are considered. Criteria of classification of party's to intellectual property relations are investigated. New approaches to classification of party's to intellectual property relations depending on their role in relations of intellectual property and their economic functions are offered, which allow to embrace as much as possible all participants of intellectual property relations, consider their role in the process of commercialisation, and draw attention to subjects which carry out regulating and mediatorial functions on the intellectual property market.

Keywords: *intellectual property; copyright, industrial property; subjects of relations.*